

BIBLICUM ŚLĄSKIE
V EDYCJA
KSIĘGA PSALMÓW – TEOLOGIA I EGZEGEZA

WYKŁAD 17

TEOLOGIA

PSAŁTERZ HEBRAJSKI - CZŁOWIEK W DIALOGU Z BOGIEM

6. OBJAWIENIE DROGI PAŃSKIEJ (cz.1)

Skoro Bóg przygotował dla swojego ludu tak wspaniałą przyszłość, to wymaga od niego czynnej współpracy. Słowo obietnicy zobowiązuje Izraela do odpowiedzi. Obietnica Jahwe staje się Prawem (*tora*):

Oznajmił słowo swoje Jakubowi,
ustawy swe i prawa Izraelowi (Ps 147, 19).

Długi psalm mądrościowy na cześć Bożej Tory rozpoczyna się błogosławieństwem, zwróconym ku tym wszystkim, którzy rozpoznali drogę przykazań i z radością na nią wkraczają:

Szczęśliwi, których droga nienaganna,
którzy chodzą według Prawa Jahwe (Ps 119, 1).

„Droga (*derek*) Jahwe" oznacza więc nie tylko sposób Jego postępowania (Por. Ps 77, 14 n.: „Boże, święta jest droga Twoja, który z bogów jest tak wielki jak nasz Bóg? Ty jesteś Bogiem, który czyni cuda, objawiłeś moc swoją wśród ludów”), lecz również tę drogę, którą wytyczył On swemu ludowi (Ps 17, 5; 44, 19; 81, 14; 119, 3; 128, 1). Psalmista modli się często, aby mógł poznać tę drogę i kroczyć jej szlakiem ku ostatecznemu przeznaczeniu:

Naucz mnie, Jahwe, drogi Twojej, abym chodził w wierności Twojej; skieruj do jednego moje serce: do bojaźni imienia Twego! (Ps 86,11 - Por. Ps 18, 22; 25, 4.8.18; 27, 11; 32,8; 51, 15 itd.)

Wszystko zatem, co Jahwe uczynił dla swego ludu, domaga się wzajemności. Skoro Bóg objawił się Izraelowi jako miłosierny i wierny, to Jego objawienie ma wartość zobowiązującą:

Łaska (*hesed*) Twoja stoi mi przed oczyma
i krocę w Twojej wierności (*'emet*) (Ps 26, 3)

Podobnie sprawiedliwość i sąd, które Jahwe sprawuje w obronie swego ludu, domagają się od Izraela przestrzegania tych samych wartości w życiu społecznym:

Szczęśliwi, którzy przestrzegają prawa (*mišpat*)
i pełnią sprawiedliwość (*sedaqah*) w każdym czasie

(Ps 106, 3)

A zatem „pełnić sprawiedliwość” wobec bliźniego oznacza postępowanie zgodne z Bożą sprawiedliwością, z Jego Prawem streszczającym się w jednym przykazaniu miłości. Kiedy psalmista modli się, aby Jahwe wziął w obronę jego sprawę, mówi: „Osądź mnie według sprawiedliwości Twojej”, która staje się „moją” (Ps 35.24.27).

Zbawczy plan Jahwe zawiera więc pewne zobowiązania wobec narodu. Podporządkowanie temu planowi każe Izraelowi ciągle wspominać dokonane w historii wielkie dzieła Boga. Dawne pokolenia przekazały swym dzieciom pamięć o tych dziełach zbawczej sprawiedliwości. Liturgia to uobecnianie Boga poprzez wyliczanie ludów Jego miłosierdzia doznanych w przeszłości a zarazem przykazań Prawa:

Będziemy opowiadać przyszłemu pokoleniu
chwalebne czyny Jahwe
i Jego potęgę i cuda, których dokonał.
Ogłosił przykazania w Jakubie,
a Prawo ogłosił w Izraelu,
i nakazał ojcom naszym, aby o nim pouczali swe dzieci

[...] (Ps 78, 4-5)

Psalmista domaga się od swoich współczesnych, „aby nie byli, jak ich ojcowie, pokoleniem przekornym i buntowniczym” (w. 7). Oni bowiem:

Nie strzegli przymierza (*berit*) Bożego,
a według Jego nauki (*tôrah*) nie chcieli postępować [...]

(w. 10).

Podobnie jak w Pięcioksięgu, tak i w Psalterzu Jahwe zobowiązuje Izraela do przestrzegania Prawa. Czyni to jednak, powołując się nie na autorytet Stworzyciela, lecz na dzieło zbawienia:

Uwolniłem od ciężarów jego ramiona,
jego ręce porzuciły kosze.
W ucisku wołałeś do Mnie,
a Ja cię wyzwoliłem [...] (Ps 81, 7 n.).

Starożytne traktaty feudalne zaczynają się od przypomnienia pomocy, jaką suweren okazał wasalowi; ta właśnie zbawienna pomoc uzasadnia domaganie się posłuszeństwa z jego strony. Tę samą motywację spotykamy w cytowanym psalmie:

Słuchaj mój ludu! [...]
Niech nie będzie u ciebie innego boga,
nie kłaniaj się bogu obcemu!
Ja, Jahwe, jestem Bogiem twoim,
który cię wywiódł z ziemi egipskiej (ww. 9-11).

Psalm 119 używa na określenie Prawa różnych synonimów, których etymologia ukazuje, w jaki sposób Jahwe związany jest ze swoim ludem. Warto pokrótce je tu przedstawić, by naświetlić bogactwo tych powiązań. Tak więc „nakazy” (*piqqûdîm*) przypominają, że Jahwe niegdyś „ujął się” za swoim ludem, „nawiedził” go (*paqad*). Samo zaś słowo „tora” wywodzi się od czasownika *jarah*, „wskazywać”: Jahwe wskazuje więc drogę, którą Izrael winien zmierzać. Tora, „Objawienie”, jest również „świadcstwem”; nazwa ta wiązała się pierwotnie z przysięgą składaną podczas zawarcia przymierza.

Inne określenia „Prawa” w psalmach to: rozkaz, słowo, decyzja (*miswah*, od słowa *siwwah* - rozkazać); chodzi więc o decyzję Jahwe, należącą do szeregu Jego zbawczych decyzji, poczynając od dzieła stworzenia (Por. Ps 33, 6; 148, 8.) i nadania Przymierza:

Wybawienie zesłał swemu ludowi,
zadecydował (*siwwah*) na wieki swoje Przymierze

(Ps 111, 9).

ROZWAŻANIE

PSALM 86 [85]

O pomoc w przeciwnościach

Nakłoń swego ucha i wysłuchaj mnie, Panie, *
bo biedny jestem i ubogi.

Strzeż mojej duszy, bo jestem pobożny, *
zbaw sługę Twego, który ufa Tobie.

Ty jesteś moim Bogiem, †
Panie, zmiłuj się nade mną, *
bo nieustannie wołam do Ciebie.

Uradowaj duszę swego sługi, *
ku Tobie, Panie, wznoszę moją duszę.

Tyś bowiem, Panie, dobry i łaskawy, *
pełen łaski dla wszystkich, którzy Cię wzywają.

Wysłuchaj, Panie, modlitwę moją *
i zważ na głos mojej prośby.

W dniu utrapienia wołam do Ciebie, *
ponieważ Ty mnie wysłuchasz.

Nie ma wśród bogów równego Tobie, Panie, *
ani Twemu dziełu inne nie dorówna.

Przyjdą wszystkie ludy przez Ciebie stworzone †
i Tobie, Panie, oddadzą pokłon, *
będą słały Tve imię.

Bo Ty jesteś wielki i czynisz cuda, *
tylko Ty jesteś Bogiem.

Naucz mnie, Panie, Twej drogi, †
bym postępował według Twojej prawdy, *
nakłoń me serce, by lękało się Twego imienia.

Będę Cię wielbił z całego serca, Panie mój i Boże, *
i na wieki będę słał Twoje imię.

Bo wielkie było dla mnie Twoje miłosierdzie, *
a życie moje wyrwałś z głębin Otchłani.

Boże, pyszni przeciw mnie powstali †
i zgrają zuchwalców czyha na me życie, *
a nie mają oni względu na Ciebie.

Ale Tyś, Panie, Bogiem łaski i miłosierdzia, *
do gniewu nieskory, łagodny i bardzo wierny.

Wejrzyj na mnie i zmiłuj się nade mną, †
siły swej udziel słudze Twojemu, *
ocal syna swojej służebnicy!

Daj mi znak dobroci, †
aby ujrzeli ze wstydem ci, którzy mnie nienawidzą, *
żeś Ty, Panie, mnie wspomógł i pocieszył.

1. Odczytany przed chwilą Psalm 86 [85], który będzie przedmiotem naszej refleksji, daje nam sugestywną definicję modlącego się człowieka. Przedstawia się on Bogu w następujących słowach: jestem «sługą Twoim» oraz «synem Twojej służebnicy» (por. w. 16). Oczywiście, wyrażenie to może należeć do języka ceremoniału dworskiego, ale posługiwano się nim również na oznaczenie służącego adoptowanego jako syna przez głowę rodziny lub plemienia. W tym świetle Psalmista, określający się również jako «pobożny» (por. w. 2), czuje się związany z Bogiem nie tylko więzią posłuszeństwa, lecz również zażyłości i komunii. Dlatego też w całym jego błaganiu przebijają ufne zawierzenie i nadzieja.

Przyjrzyjmy się teraz tej modlitwie, proponowanej nam przez liturgię jutrzni na początku dnia, który prawdopodobnie przyniesie ze sobą nie tylko prace i zmęczenie, ale także niezrozumienia i trudności.

2. Psalm rozpoczyna się od gorącej prośby, jaką modlący się człowiek kieruje do Boga, pokładając ufność w Jego miłości (por. ww. 1-7). Na końcu wyraża on ponownie przekonanie, że Pan jest «Bogiem łaski i miłosierdzia, do gniewu nieskorym, łagodnym i bardzo wiernym» (w. 15; por. Wj 34, 6). Te powtarzane zapewnienia o zaufaniu - wypowiedziane z przekonaniem - świadczą o nieskazitelnej i czystej wierze, która zdaje się na «Pana dobrego (...), pełnego łaski dla wszystkich, którzy Go wzywają» (por. Ps 86 [85], 5).

W centrum Psalmu wznosi się hymn, łączący uczucia wdzięczności z wyznaniem wiary w zbawcze dzieła, które Bóg objawia narodom (por. ww. 8-13).

3. Modlący się głosi absolutną jedyność Boga, wbrew wszelkim pokusom bałwochwalczym (por. w. 8). Następnie wyrażona zostaje odważna nadzieja, że pewnego dnia «wszystkie ludy» sławić będą Boga Izraela (w. 9). Ta wspólna perspektywa znajdzie swoje urzeczywistnienie w Kościele Chrystusa, ponieważ posłał On swych Apostołów, by nauczali «wszystkie narody» (Mt 28,19). Nikt

nie może ofiarować pełnego wyzwolenia, poza Panem, od którego wszyscy zależą jako stworzenia i do którego należy zwracać się w postawie adoracji (por. Ps 86 [85], 9). On bowiem objawia we wszechświecie oraz w dziejach swoje wspaniałe dzieła, świadczące o Jego absolutnym panowaniu (por. w. 10).

W tym momencie Psalmista na chwilę staje przed Bogiem z gorącą i szczerą prośbą: «Naucz mnie, Panie, Twej drogi, bym postępował według Twojej prawdy, nakłoń me serce, by lękało się Twego imienia» (w. 11). Piękna jest ta prośba o możliwość poznania woli Bożej, a także o dar «prostego serca», podobnego do serca dziecka, które bez obłudy i wyrachowania powierza się w pełni Ojcu, by iść drogą życia.

4. I tak na ustach wiernego pojawia się pieśń chwały wielbiąca miłosiernego Boga, który nie pozwala, by pogrążył się w rozpacz i otchłani śmierci, zła i grzechu (por. ww. 12-13: Ps 16 [15], 10-11).

Psalm 86 [85] ceniony jest przez judaizm, który włączył go do liturgii jednego z najważniejszych świąt Yóm Kippur, czyli dnia przebłagania. Księga Apokalipsy natomiast zaczerpnęła z niego jeden wiersz (por. Ps 86 [85], 9), umieszczając go w chwalebnej liturgii niebieskiej w obrębie «hymnu Mojżesza, sługi Bożego, oraz hymnu Baranka»: «przyjdą wszystkie narody i padną na twarz przed Tobą». Apokalipsa dodaje: «bo ujawniły się słuszne Twoje wyroki» (Ap 15, 4).

Św. Augustyn poświęcił rozważanemu przez nas Psalmowi długi i wnikliwy komentarz przekształcający go w pieśń Chrystusa i chrześcijanina. Łacińskie tłumaczenie, zgodnie z wersją grecką Septuaginty, w wierszu 2 zamiast «wierny» («pobożny» w tłum. pol.) używa słowa «święty»: «Strzeż mojej duszy, bo jestem święty». W rzeczywistości jedynie Chrystus jest święty. Jednakże, jak myśli św. Augustyn, również i chrześcijanin może odnieść do siebie te słowa: «Jestem święty, ponieważ uświęciłeś mnie. Dlatego, że otrzymałem, a nie dlatego, że miałem. Ty udzieliłeś, a nie, że ja zasłużyłem». Dlatego «każdy chrześcijanin niechaj powie, co więcej, niechaj całe ciało Chrystusa powie, woła, zewsząd znosząc utrapienie, przeróżne doświadczenia i niezliczone zgorszenia, niech woła: „Strzeż duszy mojej, ponieważ jestem święty. Zbaw sługę twego, Boże mój, nadzieję pokładającego w Tobie”. Oto ów święty nie jest pyszny, ponieważ ufa w Panu» (Esposizioni sui Salmi, II, Roma 1970, s. 1251).

5. Święty chrześcijanin otwiera się na powszechność Kościoła i modli wraz z Psalmistą: «Przyjdą wszystkie ludy przez Ciebie stworzone i Tobie, Panie, oddadzą pokłon» (Ps 86 [85], 9). A oto komentarz Augustyna: «Wszystkie ludy w jednym jedno stanowią, oto jest jedność. Podobnie jak Kościół i Kościół, owe

Kościół, które są Kościołem, tak ów naród, który stanowią narody. Poprzednio narody, liczne narody, obecnie jeden naród. Dlaczego jeden naród? Ponieważ jedna wiara, jedna nadzieja, jedna miłość, ponieważ jedno oczekiwanie. Więc dlaczego nie jeden naród, skoro jedna ojczyzna? Ojczyzna jest niebieska, ojczyzną jest Jeruzalem. Kto nie jest obywatelem jej, nie przynależy do tego narodu. Kto tam jest obywatelem, należy do jednego narodu Boga. Naród ten od Wschodu po Zachód, od Północy i od morza rozciąga się na wszystkie cztery strony świata» (Esposizioni sui Salmi, II, Roma 1970, s. 1269).

W tym powszechnym świetle nasza modlitwa liturgiczna staje się wyznaniem chwały i pieśnią uwielbienia dla Pana, w imieniu wszystkich stworzeń.

(23.10.2002)

*[Liturgia Godzin z Janem Pawłem II i Benedyktem XVI](#)
[Praca zbiorowa, Wydawnictwo Biblos, Tarnów 2007](#)*

EGZEGEZA

PSALM 86,5–6.9–10.15–16a

Lamentacja jednostki. Dahood i Eaton identyfikują mówcę z królem, którego atakują wrogowie (w. 14).

Struktura:

ww. 1-7 (prośba o Bożą pomoc);

ww. 8-11 (wyrażenie ufności);

ww. 12-13 (dziękczynienie w odpowiedzi na wyroczenie wybawienia);

ww. 14-17 (lamentacja [ww. 14.16] na przemian z wyrazami ufności [ww. 15.17]).

1. ”nędzny i ubogi”: Wystąpienie wyrażen równoznacznych na napisie królewskim z okresu starożytnego Bliskiego Wschodu potwierdza królewską interpretację Ps 86.

5. ”pełen przebaczenia”:

8. Formuła nieporównywalności, wyrażona albo jako przeczenie („nie ma podobnego”) lub jako pytanie retoryczne („któż jest jak?”); por. Wj 8,6; Ps 35,10; 71,19; 77,14 itd.

13-14. Wielkie miłosierdzie Pana „dla mnie” (‘ālāy) jest równoważone przez wystąpienie tych, którzy powstali „przeciw mnie” (ālay).

15. Cytowane tutaj wyznanie wiary (Wj 34,6), występuje w Ps 103,8; 111,4; 145,8 i wyrażone jest w formie aluzji w Ps 77,9-10.

17. ”Uczyń dla mnie znak - zapowiedź pomyślności”: Tzn. znak trwania więzi między mówcą (królem?) i Bożym suwerenem. Występowanie lamentacji i ufności w ww. 14-17 ukazuje, że wersety są mikro-kosmosem psalmu w przejściu od lamentacji (ww. 1-7) do ufności (ww. 8-11).

*[Katolicki Komentarz Biblijny](#)
[prac. zbiorowa, Oficyna Wydawnicza „Vocatio”, Warszawa 2001](#)*